

духовному), на трьох взаємозалежних рівнях систем формування людського відношення (теоретичне, практичне, естетичне), у трьох просторах (ситуація, середовище, контекст), у чотирьох часових вимірах розвитку (доактуальне, актуальне, потенційне, ідеальне).

ЛІТЕРАТУРА

1. Геращенко Ю. Болонський процес у дії: Проблема якості освіти в контексті Болонського процесу / Ю. Геращенко. – К. : Вища школа, 2004.
2. Рішення комісії МОН України від 27.02.04 (протокол № 3/1-4).
3. Юцявичене П. А. Теоретические основы организации модульного обучения: автореф. дис. на соискание учёной степени доктора пед. наук / П. А. Юцявичене. – Вильнюс, 1990. – 32 с.

РЕЗЮМЕ

В статье рассмотрены особенности построения учебного процесса при изучении курса «Аналитическая геометрия» в соответствии с принципами модульного обучения.

Ключевые слова: модульное обучение, аналитическая геометрия.

SUMMARY

In the article the features of construction of educational process from a course «Analytical geometry» in accordance with principles of module studies are examined.

Key words: module studies, analytical geometry.

УДК 376.54

Т.Є. Постнікова

Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ОБДАРОВАНОГО СТУДЕНТА У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

У статті досліджується актуальна для сучасної педагогічної та психологічної науки проблема утруднення адаптації обдарованих студентів до професійного навчання і заблокування розвитку особистості у діяльності, виділено основні фактори впливу на особистість обдарованих студентів у процесі професійного навчання; обґрунтовано необхідність у створенні сприятливих умов для адаптаційного періоду студентів задля їх особистісного та професійного розвитку.

Ключові слова: адаптація, обдарований студент, професійний розвиток.

Перехід до нової соціальної ролі – ролі студента, зміна звичної шкільної обстановки потребують часу для адаптації навіть тоді, коли студенти зустрічають дружлюбність у стінах вищого навчального закладу. Це пов'язано з тим, що життя студентів будується за іншими нормами та правилами. Стан внутрішньої напруги негативно впливає як на інтелектуальний, так і на особистісний розвиток людини [2, 75].

Постановка проблеми. Тому важливо у роботі зі студентами враховувати те, що їх професійне зростання прямо пропорційно залежить від

зовнішнього і внутрішнього середовища. Для розвитку справжніх професійних якостей потрібно враховувати не лише зацікавленість, але й здібності, які є невід'ємною частиною обдарованості і часто блокуються (створенням кризових ситуацій) через існування недоліків у тонкому процесі професійного навчання. Звідси постає проблема: виділення чинників, які впливають на адаптацію студента, та визначення умов для їх усунення.

Аналіз актуальних досліджень. Питаннями розробки проблеми адаптації студентів і розвитку обдарованості в процесі професійного навчання займалися вітчизняні та російські вчені. Зокрема А. Зимня розглядала проблему самоорганізації обдарованих студентів, О. Ісаєва – становлення і розвитку професійної свідомості майбутнього педагога, М. Єрмоленко та В. Міжерікова – особистісного та професійного розвитку студентів, О. Ільїнська розглядала адаптацію учнів коледжу. Але розглянуті праці не торкалися проблеми адаптації обдарованих (наявно та потенційно) студентів до навчання у вищому навчальному закладі, де професійне становлення починається з активної творчої діяльності.

Метою статті – визначити основні фактори, які заважають особистісному та професійному розвитку студентів та особливостей професійного навчання обдарованих студентів.

Виклад основного матеріалу. Важливою особливістю психічного розвитку суб'єкта праці є можливість виникнення кризових явищ, пов'язаних з уповільненням чи навіть регресією у розвитку. При всій індивідуальній своєрідності життєвого шляху кожної людини можна виявити деякі загальні закономірності, у тому числі, «нормативні життєві кризи». Особливо суттєвим є взаємозв'язок з професійним розвитком нормативних криз дорослого життя [3, 20]. Тому погіршення навчання у ВНЗ не потрібно сприймати лише як лінь чи небажання вчитися. Це природна реакція організму на «доросле життя». В обдарованих студентів ця криза проявляється більш яскраво через те, що не всі існуючі моделі професійного навчання ідеально підходять для них. Обдаровані студенти схильні до вибору професійно-самореалізаційної моделі навчання, сутність якої полягає в:

- 1) інтересі до професії (високий рівень професійної спрямованості);
- 2) орієнтації на творчу працю, можливості проявляти ініціативу, самостійність;
- 3) критичності мислення, схильності до пошуку нестандартних рішень.

Обдаровані студенти особливо потребують створення певних умов для самостійної роботи, люблять нетрадиційні форми занять. Тому дуже важливо, щоб професійна зацікавленість студента більшою мірою підтримувалася практичною спрямованістю навчання, вирішенням проблемних питань, самостійною роботою (реферати, наукові дослідницькі роботи тощо). Це дає поштовх для реалізації прихованих потенцій обдарованого. Але неможливість творчої реалізації, виникнення «життєвої кризи» блокує зацікавленість студента до навчання. Тому постала необхідність визначити проблеми, які постають на шляху розвитку особистості обдарованого студента. У дослідженні брали участь студенти першого курсу факультету англійської мови Горлівського державного педагогічного інституту іноземних мов: загальним числом 83 особи.

Необхідно було визначити обдарованих серед студентів. Для вияву обдарованості різних типів ми вирішили почати з самооцінювання. Зазвичай продукт педагогічної діяльності оцінюється лише «на іспитах, заліках, за критеріями вирішення задач, виконання навчальних контрольних дій» [1, 207]. Самооцінка є найголовнішою і найбільш об'єктивною на цьому етапі. Тому що саме обдарований студент частіше звертається до такого аналізу свого життєвого досвіду. Ми розглядали особистісний і професійний розвиток і проблеми, пов'язані з його неможливістю, з точки зору студентів, оскільки реалізація цілей педагогічної діяльності «пов'язана з вирішенням таких соціально-педагогічних задач як формування виховного середовища, організація діяльності вихованців, створення колективу вихователів, розвиток індивідуальності особистості» [4, 214–215], що особливо необхідно для підготовки студентів, які будуть працювати з дітьми. Було перевірено особливості психології особистості, професійної діяльності, саморозвитку, міжособистісну взаємодію за допомогою анонімного анкетування.

Ми оцінили високу можливість роботи з колективом і в колективі студентів (можливість компромісних рішень під час розв'язання конфліктів, як єдино вірних, визнали 72,28% опитуваних). Тобто більшість студентів не мали проблем зі спілкуванням (це не стало блокувальним фактором).

Доцільним для нашого дослідження є визначення та розвиток професійних пріоритетів у студентів першого курсу за допомогою

рангування. Їх професійна мотивація визначалася, перш за все, можливістю займатися своєю улюбленою справою (61,44%). Це свідчить про те, що серед студентів велика кількість обдарованих, яким необхідна робота «до душі», в якій вони зможуть себе проявити.

Але дослідження не було б повним без самооцінки психологічного стану і рівня задоволення навчанням від початку навчального року до теперішнього часу. Анкетування дозволило визначити найбільш хвилюючі моменти життя студентів, які б могли вказати на обдарованість, яка не може розвиватися за певних причин.

Перший фактор, який утруднив адаптацію до навчального процесу в інституті, яка тривала від тижня до семестру (а в деякого ще не закінчилася!), була інша, ніж у школі, організація навчання (кредитно-модульна система, розклад) – 66,3%. При чому час адаптації не залежав від місця проживання студента. Співвідношення місцевих і приїжджих – 1:2. Можна зробити висновок про неготовність сучасних юнаків до змін у звичній традиційній системі навчання.

Серед інших факторів респондентами були названі: місце проживання – 7,23%, відсутність рідних людей поруч – 9,64%, неможливість дружнього контактування з групою та викладачами – 34,93%, власне особистість студента – 2,4%. Усі ці фактори дуже сильно впливають на процес адаптації студента до нових для нього умов життя у ВНЗ. А від того, як пройде цей період, буде значною мірою залежати якість знань майбутнього професіонала.

Великий відсоток труднощів у спілкуванні свідчить про те, що «новоспечені» студенти не вміють адекватно реагувати на зміни у своєму житті, а тому й сприймають все нове, як вороже (природна особливість людини). Тому постає необхідність організованої роботи психологів та викладацького складу над проблемою налагодження спілкування студентів-першокурсників у новому середовищі.

Результати дослідження показують, що першокурсники не завжди успішно оволодівають знаннями й активно проявляють себе у житті ВНЗ зовсім не тому, що отримали слабку підготовку в середній школі (більшість навчалися добре – 71,1%, відмінно – 24,1%), а тому, що у них не сформовані такі риси особистості, як готовність до навчання, здібність навчатися самостійно, контролювати й оцінювати себе, володіти своїми

індивідуальними особливостями пізнавальної діяльності, вміння правильно розподіляти свій робочий час для самостійної підготовки. Привчені до щоденної опіки і контролю у школі, деякі першокурсники не вміють приймати елементарних рішень. У них недостатньо виховані навички самоосвіти та самовиховання.

Високий показник задоволення від навчання (83,34% опитуваних ставлять оцінку від 7 до 10 за десятибальною шкалою) зовсім не свідчить про задоволення вибором: 50,6% респондентів впевнені у тому, що вони змінять фах. Це каже про те, що інтерес людини не завжди співпадає з природними задатками, без яких неможливо працювати з задоволенням. Негатив у відношенні до навчання виникає з часом, особливо, коли студент не може реалізувати свої можливості. А 43,4% опитуваних не бачать своєї реалізованості у ВНЗ і не мають наміру продовжувати пов'язувати своє життя з вибраним фахом. Саме інтерес до майбутнього фаху стає наріжним каменем у професійній підготовці.

Відсутність вільного часу і велика кількість домашніх завдань, на які 30,12% респондентів витрачає від 5 до 7 годин на день, а 32,53% – 2-4 години як мінімум, позбавляє обдарованих у художньому, спортивному, креативному плані студентів можливості приділяти певний час своїм захопленням. Більш як 55,4% студентів втратили за час навчання в інституті свої шкільні захоплення (музика, танці, спорт). Це дає привід говорити про те, що обдарованість (крім лідерської та академічної) не знаходить підтримки в сучасній системі освіти у ВНЗ. Це є нагальною проблемою, що потребує вирішення.

Висновки. Проведене дослідження дало змогу визначити фактори, що утруднюють адаптацію обдарованих студентів до навчання, та блокують особистісний розвиток: незвична організація навчання, нове чи незвичне місце проживання, відсутність рідних людей поруч, неможливість дружнього контактування з групою та викладачами, власне особистість студента, невідповідність вибору ВНЗ природним задаткам, відсутність здатності до самоорганізації, «розчинення» на фоні загальної маси людей, які вступили до вищого закладу, недостатність діяльності ВНЗ з вияву обдарованої молоді серед студентів перших курсів.

Зв'язок розвитку обдарованості студента та його професійного зростання в межах нашого навчального закладу ми визначили як розвиток

гармонійної особистості, що має змогу реалізувати себе у навчанні і на практиці, як першому фаховому випробуванні. Ми дійшли висновку, що чим більш сприятливими є умови розвитку, тим більша можливість отримання висококваліфікованого працівника по закінченні вищого навчального закладу. Тому необхідне проведення серйозної роботи з усунення негативних факторів, що впливають на особистісний розвиток студента, та полегшення адаптаційного періоду шляхом залучення до роботи з першокурсниками не лише психологів, але й викладачів, кураторів, студентів старших курсів.

Перспективи нашого подальшого дослідження ми вбачаємо в більш поглибленому вивченні даної проблематики та розвитку стратегій роботи з обдарованими студентами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зимняя А. Н. Педагогическая психология / А. Н. Зимняя. – М., 2000. – 425 с.
2. Ільїнська О. Адаптація студентської молоді / О. Ільїнська // Освіта. Технікуми, коледжі. – 2008. – № 2 (21). – С. 75–77.
3. Исаева Е. И. Становление и развитие профессионального сознания будущего педагога: Психология профессионального образования / Е. И. Исаева // Вопросы психологи. – 2000. – № 3. – С. 20–22.
4. Мижерикова В. А. Введение в педагогическую деятельность / В. А. Мижерикова, М. Н. Ермоленко. – М., 2002. – С. 214–215.

РЕЗЮМЕ

В статье рассмотрена актуальная для современной педагогической и психологической науки проблема затруднения адаптации одаренных студентов к профессиональному образованию и блокирования развития личности в деятельности; выделены основные факторы влияния на личность одаренных студентов в процессе профессионального обучения; обоснована необходимость создания благоприятных условий для адаптационного периода студентов для их личностного и профессионального развития.

Ключевые слова: *адаптация, одарённый студент, профессиональное развитие, социальная роль, высшее учебное заведение.*

SUMMARY

This article deals with a burning for contemporary Pedagogical and Psychological sciences problem of adaptation of gifted students to professional education and blockade of personalities development throughout activity as well as with emphasizing factors of influencing personalities of gifted students in the process of professional education.

Key words: *adaptation, gifted student, professional development, social role, higher education institution.*